ПИЭРИБЭЙ МААЙЫНАН, КҮНДҮ ДОҕОТТОР!

Бары дойдулар пролетарийдара, холбоһуҥ!

САҢА ОЛОХ

ХАҺЫАТ
1931 СЫЛ АЛТЫНЬЫ
15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

ССКП ЧУРАПЧЫТААҔЫ РАЙКОМУН УОННА НАРОДНАЙ ДЕПУТАТТАР ОРОЙУОННААҔЫ СОВЕТТАРЫН ОРГАНА

№№ 52—53 (6813—6814).

1989 сыл. Ыам ыйын 1 күнэ. БЭНИДИЭНЬНИК

Сыаната 3 харчы.

ӨЙ-САНАА УҺУКТУУГА

Бүгүн—Пиэрибэй Маай —үлэһиттэр аан дойдутааҕы бииргэ саналаныылларын күнэ. Быйылгы Маай уларыта түтүү, саҥа политическай өй-санаа, биһиги дойдубут активнай тас политическай үлэтэ аан дойду воруоттарыгар ахсаабат интэриэһи үөскэппит кэмнэригэр бэлиэтэнэр. Советскай ис уонна тас политиканы саҥатыттыы реакционнай күүстэр биһиги дойдубут туһунан уонунан сылларга эҥтиэхтэҥи оҥорбут өйдөбүллэрин уларыталлар, социализм авторитета үүнэритэр кемолоһоллор, коммунистическай хамсааһыҥа, эйэ иһин, бастаан иһэр социальнай идеаллар иһин охсуһар бары прогрессивнай күүстэргэ саҥа көҕүлэһиини биэроллэр. Советскай воруот ССКП XXVII съеһын уонна Бүтүн Союзтааҕы XIX партийнай конференция быһаарыыларын утумнаахтык олоххо киллэрингэ чэпчэкитэ суох айар-тутар үлэ үөһүгэр көрсөр бу сааскы үтүө-кэрэ бырааһыныыгы. Ити буолар быйылгы Пиэрибэй Маай ордук бэлиэ уратытынан.

Аҕыпыт сыллар усталарыгар социалистическай экономиканы реформалааһыҥа, саҥатыттыы аҕыйаатын уруккуга дьыллардаах үлэ биһиги харахпыт ортотугар ыытыллан кэллэ. Ол биһиги дэ ороһуоммут социальнай-экономическай сайдыытын практикатыгар ырыынчыҥ кэстөр. Кэккэ предприятиелар уонна тэрилтэлэр толору хаһаайыстыбаннай аҕсааҥ, байҕал үбүлээнин ыыммаларынан производствоны тэрийии суолугар биллэтин туруннулар. Үлэһит киһи өй-санаата уһуguннэ, киһи тус бэйэтиҥ уонна общественнай интэриэстэри табатын дьүөрэлэһиигэ, саҥатыттыы чэбдик тыыннар итэҕэйдэ. Ол да иһин коллективтэн байҕалларын бэйэлээ салайыныллара улам туруктаах буолан иһэрин көрөбүт. Хаһаайыннааһын саҥа экономическай ыыммаларынан үлэлээһини ордуктааҕын биһиги сорох совхоһторбут итэҕэтиилээхтик дааһаһаталлар. Ылан көрүҥүүр «Чурапчы» совхоз Килэҥкитэҕэй отделениетын. Хаһаайыстыба ортуҥэн уруккуу сылларга улаханнык айгыраабыт бу отделение кэлин аренднай бэдэрээтэ олохтоохуун тумүтэр чахчы өрө охсон таҥыста буолбат дуо? Биллигин манна үүтү, эти оҥоруута былааннар эрэ-дэхситин уонна лаппа аһарыылардаах толоруллаллар. Кылаабынайа, манна рабочай киһи барыга барытыгар бэйэтэ дьиҥ хаһаайын буоларын өйдөөтө, итэҕэйдэ. Бу буолар уларыта түтүү моккүөрэ суох дьыалаҕа костүүтэ диэн.

Политическай эйгэҕэ киэҥ демократическай уларытыылар саҕаланныылар. Ленинскэй идеяларга тирэҕирэр итинник уларытыылар бүттүүн норуот өйөбүлүн ылаллар. СССР народнай депутаттарын быыбара дьоҥ-сэргэ сэҥээриитин хайдах курдук ылбытын, активнайын үрдэлиитин бары үчүгэйдик биллибит. Биһиги олохпутугар иһитиннэриҥ-биллэриҥ иһин, социалистическай плюрализм, кырдьыгы хайдах баарынан этии, демократизация о. д. а. көстүүлэрэ биҥэтии киирдилэр. Кырдьыга даҕаны, күннэтэ урукку ортотуттан истибэтэхпитин истэрбит, көрбэтэхпитүн көрөрбүт сүрдээх буолбат дуо? Ол эрээри уларыта түтүү итинник процестарга хас биирдиҥ киһини тардарбыт киинэ активнайдык кыттыытын хааччыйары эрэйэрин умнарбыт табыллыбат. Бүгүн ойоҕоһуттан кэтээн көрүүнэн, тылынан, ол иһигэр үрдүнэн саба быраҕан критиканан эрэ мунурданыы чэбдигирдии тыыннын утарар. Бүтүн уларыта түтүүгэ кылаабынайа дьыала буоларын бары ейдүүрбут уһулуччу суолталанна. Бүгүн—тылтан дьыалаҕа киирии кэмэ.

Урукуттан олохсуйбут үтүө үгэс быһыытынан оройуон кэккэ үлэ коллективтара, биирдиилээн үлэһиттэр Пиэрибэй Маайы үрдүк көрдөрүүлэриниэн бэлиэлииллэр. Совхоозтартан пятилетка тердус сылыгар үктэнэн баран үүтү ыаһыҥа «ыыдаҕаайылар» ордук көрдөрүүлээхтэр. «Мугудай» совхоз сорох фермалара даҕаны үүт үрдүк ыамын хааччыйаллар. Үүт ыамыгар Болугур, Килэҥкитэ, Түөйэ уонна Чакыр отделениелара куоталаһыы иннинэ күөҥүгэр иһаллэр. Фермалар кыстыкка куоталаһыыларыгар Болугуртан «Булгуньахтаах», Арылаахтан «Дьулуур», Чакыртан «Эрилээйин» бастыҥнарынан аҕыллыннылар. Промышленнай предприятиелартан типография, эт-үүт комбината, лесопункт үлэ оҥорумтуотун үрдэтиллэр. Оройуон түгэн-таҥас тэрилтэлэрэ бэдэрээттээх тутууларын былааҥын толорон иһаллар. Норуот туттар табаардарын оҥорон таһаарыы кэмэйэ былырыыҥыттааҕар биллэрдик улаатта. Атын да салааларга үлэҕэ үрдүк көрдөрүүлэр холобурдарэ аҕыйаҕа суохтар. Сорукпут—ситиһиилэри чиҥэтии, эриэ-дэхситих үлэлээһин.

Туругурдун Пиэрибэй Маай—үлэһиттэр аан дойдутааҕы бииргэ саналаныылларын күнэ!

ҮЛЭҺИТ ДЬИЭ КЭРГЭН

Нэһилиэнньэни олохдьаһах өттүгүнэн хааччыйар комбинат рабочайдара кэргэннэрин Татьяна Николаевна уонна Павел Алексеевич Варламовтар Пиэрибэй Маайы үөрэ-көтө көрсоллор.

Комбинат сувенирнай сыаҕы биригэдьиирэ Павел Алексеевич коллективыгар быйыл аан бастаныгар үлэ дуогабардаах форматыгар үлэлээһиҥэ киирбитэ. Үгүстэр үлэ советын председателэ Константин Константинович Павлов салайар пилоцеҕын коллектива Бүтүн Союзтааҕы социалистическай куоталаһыыга бастаан, вымпелынан наҕараадаланна уонна 1000 солк. харчынан бириэмийэлэнэ. МПМК Дмитрий Дмитриевич Адамов салайар болуотуннъуктарын биригээдэтэ буоллаҕына Бүтүн Россиятааҕы социалистическай куоталаһыыга кыайыллаҕынан тахсан, эмиэ Вымпелынан наҕараадаланна уонна 750 солк. харчынан бириэмийэлэнэ.

Бу наҕараадалар мехколонна коллективын Пиэрибэй Маай бырааһынныгар аналлаах үөрүүлээх мунньаҕар туттарылыннылар.

З. ЗАХАРОВА.

Татьяна Николаевна — комбинат бэрэбэ тигээччитэ. Кини оҥоһуктар эмиэ клиеннэр үрдүк сыаналарын ылаллар.

Варламовтар түөрт оҕолоохтор. Кинилэр үлэһит, доруобай, дэгиттэр сайдыылаах дьон буола улаатталларыгар ийэлээх аҕа уолахан ыһаныыларын ууралларын. Түөрт уол төрдүн көҥүл тустуунан дьыктаналлар, сэмэй-көрсүө дьиссиплиннээхтэр, билиига-көрүүгэ тардыһыылаахтар.

Т. КАРПОВА.

Снимокка: Т. Н. уонна П. А. Варламовтар оҕолорун ыытта.

П. Оконешников фотота.

ҮҺҮГЭЙ ЫАМ

Оройуон урукку сылгардааҕы чемпиона ыанньыксыта, «Бочуот Знака» орден кавалера Михаил Иннокентьевич Иванов пятилетка тердус сылыгар даҕаны үлэҕэ үрдүк ситиһиилээхэр ыыхтаах. Ол курдук, опыттаах ыанньыксыт 17 эдэр ынахтарыттан, былааннаммытынаҕар лаппа албаҕа ыан, түөрт ыйдаах сорудаҕын болдьоҕун иннинэ толордо. Оттон кини салайар «Дьулуур» ферматаа «Чурапчы» совхозка эрэ буолбакка, ыстык ыйдарынаҕы социалистическай куоталаһыыга оройуоҥа иккис миэстэламэнитэ. Арылаах ыанньыксыттара билигин, ынах маассабайдык төрөөн, ыаммарын өссө эбэн иһэллэр.

Л. СЕДУМОВА.

Үгүү үрүлүтэллэр

Алексей Алексеевич Терюшин кыһыынаан Аныстасиильын «Мугудай» совхоз Лыбыҥтахтаах ферматыгар 17 ынаҕы уонна 17 тиэлэһээни ерчидаҕа ыган үлэлиилэр. Кинилэр кыстык алта ыйыгар үүт валовой ылыы быланаын 4192 кг, хас биирдии фуражнай ынахтан ыаһыны 230-туу кг айнарбыттара. Ити иһиттэн байыллыы сыл бастаҥы кварталыгар валовойунан 5583 кг ыахтаахтарын 6727 кг, биирдии ынахтан 200 кг ылыахтаахтарын 328 кг толорбуттара.

Бу күннэргэ арендатордар үүт ыамын үрдэтэр иһин күүрэҥнээхтик үлэлиилэр. Билигин ынахтар маассабайдык төрөөн эрэллэр. Онон кинилэр үрүг илгэни ылыыны үрдэтиҥэ бэйэлэриттэн тутулуктааҕы барытын оҥорорго кыһаналлар.

С. ОСИПОВ.

БӨДӨҔ СИТИҺИН

«Агропромстрой» МПМК-тын Константин Константинович Павлов салайар пилоцеҕын коллектива Бүтүн Союзтааҕы социалистическай куоталаһыыга бастаан, вымпелынан наҕараадаланна уонна 1000 солк. харчынан бириэмийэлэнэ. МПМК Дмитрий Дмитриевич Адамов салайар болуотуннъуктарын биригээдэтэ буоллаҕына Бүтүн Россиятааҕы социалистическай куоталаһыыга кыайыллаҕынан тахсан, эмиэ Вымпелынан наҕараадаланна уонна 750 солк. харчынан бириэмийэлэнэ.

Бу наҕараадалар мехколонна коллективын Пиэрибэй Маай бырааһынныгар аналлаах үөрүүлээх мунньаҕар туттарылыннылар.

З. ЗАХАРОВА.

БАСТЫҢ ЫАННЬЫКСЫТТАР

Бастаҥы кварталга үүтү ыаһыҥа ордук үчүгэйдик «Мыҥдаҕаайы» совхоз ыанньыксыттара үлэлээтилэр. Болугур отделениетын «Кыстын Кутда» ферма бастаҥы норуһун ыанньыксыттара А. В. Игнатьев уонна Е. И. Гермогенова 18-тыы ыахтарыттан туһаайыыҕынан 14664 уонна 11458 кг үүтү ыан сорудахтарын 80-тан тахсалыы бырыһыанынан ҕуобардылар. Киинлэр бииргэ фуражнай ыахтан 815 уонна 637 кг үүтү ыан кыстыкка ылыммыт эбэһээталистибэлэрин тоҕутар бииргэ үчүгэй тоһуҥнэн буоллулар. Уран тарбахтаах уус оҥорбут дьиҥти-кэрэ орнаменнаах чоронноро, ыытыйалара саҕалыы остуола, о. д. а. клиеннэр үрдүк бэйиргиллэриттэн туһаналлар. Ленинград куорат быыстапкатыгар туруоруллубуттара, Павел Алексеевич 2 №-дээх быыбардыыр уокуругуттан сэлиэ-вет депутата. Депутат Ручейнай уонна Советскай уулуссаларыгар быһа охсор быһыты сүүрэн-көтөн оҥорторбутуҥ быыбардаччыларга иитиг маҕталыынан ахталлар. Биһиги-ити уулуссалар уонна Восточнай уулусса олохтоохторугар рэдио, телефон киллэртэрии боппуруоһуннэн дьарыктэнэр. П. А. Варламов Чурапчы сэлиэннэтиннээҕи народнай депутаттар социалистическай куоталаһыыларыгар бастаҥы миэстэламмытэ.

Татьяна Николаевна — комбинат бэрэбэ тигээччитэ. Кини оҥоһуктар эмиэ клиеннэр үрдүк сыаналарын ылаллар.

Варламовтар түөрт оҕолоохтор. Кинилэр үлэһит, доруобай, дэгиттэр сайдыылаах дьон буола улаатталларыгар ийэлээх аҕа уолахан ыһаныыларын ууралларын. Түөрт уол төрдүн көҥүл тустуунан дьыктаналлар, сэмэй-көрсүө дьиссиплиннээхтэр, билиига-көрүүгэ тардыһыылаахтар.

Т. КАРПОВА.

Снимокка: Т. Н. уонна П. А. Варламовтар оҕолорун ыытта.

П. Оконешников фотота.

КОСМОНАВТАР СИРГЭ ЭРГИЛИННИЛЭР

1989 сыл муус устар 27 күнүтэр «Мир» научнай-чинчийэр комплекс бортугар былааннаммыт үлэлэриҥ тумүктээн баран космонавтар Александр Волков, Сергей Крикалев уонна Валерий Поляков Сиргэ төннөн түстүлэр.

«Союз ТМ-7» хараабыл түһэрэр аппарата бэлиитэммит оройуоҥа Джезказган куораттан хотугуулуу-илин 140 километрга түстэ. Сиргэ түһэн баран табаарыстар Волков, Крикалев уонна Поляков доруобуйаларын туруга үчүгэй.

«Мир» научнай станция Сир аттынааҕы орбитаҕа үлэлээбитэ үс сылтан орто, онтон 800 күнүн—бортугар космонавтардаах. Орбитатааҕы комплексиа аан дойдутааҕы бииргэ үлэлээһини программатынан түөрт экипаж көтүүтэ олоххо киллэриллибэ. Онно Сирия, Болгария, Афганистан уонна Франция космонавтара кыттыыны ылыллар. Советскай Союз уонна холбоһуктаах экспериментэр кыттыылаахтара дойдулар ученайдара оҥорбут чинчийиилэрин программалара ситиһиилээхтик олоххо киллэриллибэ. Орбитаҕа ыытыллыбыт үлэ уочараттаах этабын түмүктэрэ биһиги дойдубутугар уонна кырыыһысса таһыгар научнай-техническэй прогресс салгыы сайдыытыгар, космоһы баһылааһыҥа биирдэ үлэлээһини бөҕөргөтүү дьыалатыгар туһаныллыа. Саҥа экипаждар көтүөхтэригэр диэри «Мир» станцияҕа чинчийиилэр уонна экспериментэр научнай программалара автоматическай режимнэн толоруллуохтара.

(ССТА).

Кыһыл знамя аннынан

ССР СОЮЗТАРЫН ГРАЖДАННАРА! НОРУОТ УОННА СОЦИАЛИЗМЫ САҤАТЫТЫЫ ИНТЭРИЗИСТЭРИГЭР УЛАРЫТА ТУТУУГА ОБЩЕСТВЕННАЙ ИНИЦИАТИВАНЫ УОННА АНТИВНОҺЫ САЙЫННАРЫҢ!

(ССКП БК Политбюрота).

Дорообо, сандал саас

Дьүһүйүү

ДЬЫЛ хайа да кэмиттэн ордорон, сандал саас барахсан тиийэн халиптин уруйдуу-айхаллыы көрсөбүн. Бу кэм бэйэтэ дарана уратыларданах, умсулбаннаах. Сандал саас барахсан ырыалыын, кэлэр сибиэлиини да күндү. Саһаан-ойдоон ыллыахха сааскы тыал ыллыыр ырыатын, үһүктүү, үйгүрүү ырыатын. Ити эйгэхээ, киниэхээ, миэхээ бэрибэтгэр аныыр эбит сааскы тыал айыдаһийэ дьүһүлгэнэ буолан дьүрүһүйэр намылҕан симфониятын.

Көрүүй, параг тыа
бүттүүнэ
Күндэрийэ, сандаарыйа
олорорун!
Маннык кэрэни
саскы тыал эрэ
Баһахтаан, көрдөрөн
эрдэҕэ

Кырдьык даҕаны, кэрэ көстүү буолбат дуо чараг тыа былаһын тухары көмнөх хаар дэхси бэйэлээхтик, түүл курдук, сымнаҕастык күдэрийэ, сандаарыйа тохто турара. Кэрэ кэм кадиитин сибиктитин тардыыта уһаҕас, нарын да буоллаҕа эбэт бу кэмгэ! Тылынан ыйыллан этэллэ охсубат-хилбик да хилбик нэйилэр уһуталлар.

Сүрэхим себүдүүр оссо
бинр суола бааргы отой
хаардаахха тураах котор
барахсан сирдээхинэ-уоттаахтык, хаһаайгыта эбэхара тураах буолбут эбэктээхпүн эт диэт тиийэн кэлэохтиим. Хаардаахха тураах саҥатын натэр саҕа киһитинэр бэйэтэ туспа соҕун, бэйэтэ туспа иэйиэ.

Түҥэҕэ котору барыл
Түгү эрэ быдыгыратыыта
Биир чыллыын
Барэйаны даз.—диибит
Киэн дьаҥы
Ыраастаах буолбута
Ваан эт дэиэбит,
Байаҕайдыы үөскэбит.
Оттон, дэигэр,
Отой хаардаахха
Тураах булар
Төрөөбүт отобүн.

Хайдах сыаналыыбыт
Халы-маарты даппит
Тураах котор барахсан
Ахтыллаҕына улаханый?!

Дьэ итн курдук күндүтүйэр да буолар эбит ахтыбыт киһи сүрэҕэр сандал саас иҥэрэ-тиирэн бинрдэстэрэ дара тураах дьыбардаах сааскы бинр сарсиарда «Даах!-Даах!» диэн сагаран үөрдэрэ.

Күндү ааҕааччы, сандал саас куолаһа кылыһахтаах диэтахпинэ соһуйа истимэ. Ол ырыа сүрдээх ситимэ, чуор эрэ кулгааххэ иһиллэр, киһи тэр ким-хайа диэнин бохсон, «быһыт» быһаҕ уоран-көтөн ньамалаһа күйгүөрэллэр. Барыгуонкөҕөн, таҥастыын-сабатыын бадараан буолан сорох-сорохтор мөҥүллүөхтэрэ да буоллар, сандал саас кэрэтиттэн дуоһуйуу-астыныыны ылаллар, күлүм аллайаллар. Суох, итн ууга эрэ чомполоммоттор, бадараанҥа эрэ булкуллубатгар. Итн кэлэр кэм инженердэрэ «быһыт» быһа, айылҕа нйэ көмүөл күүһүн колуһэ сиһиньуулаах эбэт. Киһитэр ким-хайа диэбэккэ, сүрэхэхэ, миэхэҕэ бэрибэтгэр аныыр эбит сааскы тыал айыдаһийэ дьүһүлгэнэ буолан дьүрүһүйэр намылҕан симфониятын.

Көрүүй, параг тыа
бүттүүнэ
Күндэрийэ, сандаарыйа
олорорун!
Маннык кэрэни
саскы тыал эрэ
Баһахтаан, көрдөрөн
эрдэҕэ

Кырдьык даҕаны, кэрэ көстүү буолбат дуо чараг тыа былаһын тухары көмнөх хаар дэхси бэйэлээхтик, түүл курдук, сымнаҕастык күдэрийэ, сандаарыйа тохто турара. Кэрэ кэм кадиитин сибиктитин тардыыта уһаҕас, нарын да буоллаҕа эбэт бу кэмгэ! Тылынан ыйыллан этэллэ охсубат-хилбик да хилбик нэйилэр уһуталлар.

Сүрэхим себүдүүр оссо бинр суола бааргы отой хаардаахха тураах котор барахсан сирдээхинэ-уоттаахтык, хаһаайгыта эбэхара тураах буолбут эбэктээхпүн эт диэт тиийэн кэлэохтиим. Хаардаахха тураах саҥатын натэр саҕа киһитинэр бэйэтэ туспа соҕун, бэйэтэ туспа иэйиэ.

Түҥэҕэ котору барыл
Түгү эрэ быдыгыратыыта
Биир чыллыын
Барэйаны даз.—диибит
Киэн дьаҥы
Ыраастаах буолбута
Ваан эт дэиэбит,
Байаҕайдыы үөскэбит.
Оттон, дэигэр,
Отой хаардаахха
Тураах булар
Төрөөбүт отобүн

✦ *Сааскы ыһыыга бэлэмнэнииҥи бэрэбиэркэлиибит* ✦

КЫАХ ҮӨСКЭТИЛЛИБИТ

Муус устар 18 күнүгэр Карл Маркс аатынан совхозка сааскы ыһыыга бэлэмнэнии тургутун көрдүбүт. Совхоз хонуутун үлэһиттэрэ ыһыыга балачча бэлэмнээх олороллор. Ол курдук, бааһыналарга бэйэ күүһүнэн 950 тонна органическай уоҕурдуу киллэриллибит. Ити «Мүрүдэй» курдук улахан совхоз киллэрбитиннээҕэр 194 тонналан элбэх. Маны таһынан 1813 гектарга хаар тиҥэтиллибит. Аастыт сайын 700 гектар бааһына сыҥньатыллан ыраас паарга анаан тиҥастаммыт.

Совхоз кылаабынай агронома В. К. Ефремовы, бурдук үүннэрээччи С. В. Саввины көрсэн үлэ-хамнас түһунан ыйыталастыбыт.

—Аастыт сылга 500 гектар бааһынаҕа бурдук ыһан, гектартан ортотунэн 16 центнер комус туораҕы хомуйбуппут,—диир С. В. Саввин. —Быйыл эмиэ бачча сиртэн 10-ыуу центнери хомуйар соруданы ахтаахпыт. Аренднай бэрээккэ совхоһу кытта дуогабардаһан үлэлиибит. Севооборону уонна ыһыы технологиятын халбаҥнаабакка тутуһа сатыыбыт. Сүрүн болҕомтобутун сиҥи бириэмэтигэр уонна ҕаачыстыбалаахтык саптарыыга уурабыт. Сеп буолар снэмэ бурдукпутун өссө ааспыт күүһүн кондициятыгар тиэрдэ ыраас таабыппыт.

Кырдьык, Карл Маркс аатынан совхозка бурдун үүнэрэргэ 1000 гектар бааһынаттан сыл аайы 500 гектара паарданан эһиилги ыһыыга бэлэмнэнэр.

—Совхозка 1747 гектар бааһыналаахпыт. Онтон эһиилэн ыһыыга анаан 730 гектара паардаһан сыҥньатыллыа. Ити совхоз бааһынатын уопсай нэлиэ 41,7 бырыһыаныгар тэҥнэһэр. Мин соторуталҕыта соҕуруу курска баран үөрэнэн кэллим. Олу быйылгы ыһыыга туһаммыт киһи диэн баҕа санаалаахпын,—диир кылаабынай агроном Василий Константинович.

Эрдэттэн хаара аныыллан бэлэмнэммит площадкаҕа сеялкалар, лущильниктэр, о. д. а. кэккэлэбиттэр. Уонтан тахса үлэһит араас гайкалары, болталары эрийэн, ыҥырэтэ сылдьаллар.

—Техника оромуоҥэ, сүрүннээн, түмүктэммэ. Өссө түргэтиэхпитин ороһуон кинкиттэн саппаас чаас кэмигэр таһаарыллыбакка атахтаата. Манна СПТУ аҕыс үөрэнээччитэ практикаларын бараллар. Техникаҕа улахан алдьаныы-кэбэһиини суох этэ. Ол үлэбитин чэпчэттэ,— диир механизатор Н. Н. Артемьев.

Манна сылдьан көрдоххө, ыһыыга туттуллар техника оромуоҥэ икки-үс күҥүнэн бүтүүһүн. Оттон 500 кв. м кэнниээх теплицаны быйыл СПТУ коллектива арендаласпыт. Онон аҕал үөрэхтээх овощеводтары бэлэмнииргэ бэртээхэй база баар буолбут.

Бурдук хаачыстыбата даҕаны күһаҕана суох. Онон одьулуунньарга сааскы ыһыыны тэрээһиниээхтик ыытар кыах баар буолбут. Ол эрээри ыһыы хаамыыта, уопсайынан даҕаны, үүнүү дьыллата бу техникалары төһө кэҕүҥүстээхтик уонна таба туһанартан быһаччы тутулуктаах.

А. МАКАРОВ.

ҮЛЭҔЭ СЫҺЫАНТАН ТУТУЛУКТААХ

Субуруускай аатынан совхоз Хатылытаары отделениетын Сугулаан ферматын коллектива I квартал түмүгүнэн үүт ыамыгар совхозка биир бастыҥ көрдөрүүнү ситистэ. Ыанньыксыттар 10879 кг оннугар 11407 кг үүтү ылан, валовой ыам быллааныы 104,8 бырыһыанын толордулар, хас биирдии фуражнай ынахтан 622 кг оннугар 671 кг ыллылар.

Атын фермалары кытта тэҥ усулуобуйаҕа үлэлээн үрдүк көрдөрүүнү ситиһэргэ туох көмөлөһөрүй? Фермаҕа сырыттахха коллектива түмсүүлээҕин киһи бастаан бэлиэтин көрөр. Манна эдэрдэрдиин, опыттаах ыанньыксыттардыын бары бэйэ-бэйэлэрин өйөһөллөр, үлэлэригэр эпиистинэстээхтик сыһыаннаһаллар. Ол да иһин буолуо, фермаҕа хаалыылаах, былааһын тодорбот киһи диэн суох. Билигин, ынах төрөөһүнэ сытэ бүтэ иликкинэ, быйыл саҥардыы үлэтин саҕалабыт Сардана Потапова күҥүгэ 70 кг, Василий Яковлев 1 центнэри, Аграфена Чичигинарова 90 кг үүтү ыллылар. Ити муус устар 15 күҥүнээҕи туругунан.

«Өлгөм үүтү ылларга туох уратыны киэтэнэргэ биллэритий?» — диэн эдэр ыанньыксыттартан ыйыталаһабыт. «Режими кытаанахтык тутуһартан ордук уратыны киэтэнэр суох,—диэллэр кэпсэтээччилэр.—Биһиэхэ ким даҕаны хойутаабат, сүрэҕэлдьээбэт».

Выйыт ферма туруктаахтык үлэлээбитигэр оператор Гаврил Афанасьевич Потапов улахан тирэх буолбут. Кини көрүүтүнэн-истиитинэн хотон электродоильнай аппарата ыһыыны быһа тохтоло суох үлэлээбит.

Ферма старшайа Козлова Анастасия Семеновна кэпсиир: «Биһиэхэ фермабыт арендаҕа киирэ илик. Быйыл биһиэхэ ити боппуруос турара буолуо эрээри, кэнэҕэ ыарахаттар баалларын. Оҕо курдук, хотомсут олус эргэ. Билигиттэ арендаҕа үлэлиэн сөптөөх икки-үс эрэ үлэһиттээхпит. Кыргыттар үөрэххэ туттарса барар санаалаахтар».

Кыстык ыйдарыгар ыанньыксыттар хас биирдии ынахтан 1900 кг үүтү ылар былааннаахтар. Бу көрдөрүүнү туспарарга сүөһү боруодатын туспарарга туруорсаллар.

Сугулаан ыанньыксыттара ситиһии, бастатан туран, дьон үлэҕэ-хамнаска сыһыаннарыттан тутулуктааҕын өссө төгүл дакаастыллар.

Б. ПАВЛОВ.

Снимоктарга: ыанньыксыт Аграфена Чичигинарова (үөһэ); ферма старшайа А. С. Козлова.

Автор фотота.

✦ *«Доруобуйа-2000» программа* ✦

Доруобуйа дуу, солкуобай дуу?

КИҺИЭХЭ доруобуйатан ордук күндү баай суоҕуи киһи кырдьан истэҕин ахсын эбэтэр улахан ыарыыга ыллардаҕына ордук дьэҥкэтик өйдүүр. Оччоҕуна эминэнтомунан, үрдүк квалификациялаах кадрынан хаачыйыы, эмп учреждениелэрин материальнай-техническэй базаларын бөҕөргөтүү хайдахтаах курдук наадалааҕын түс бэйэҥ эккинэн-хааҥҥынан ыһынаҕын, тугунан эмит комолоһуохххуи баҕараҕын.

Барыны кадр быһаарар диэн этиини бу түгэҥҥэ саналар ордук тоҕоостоох. Врач үтүө суобастаах, эйэҕэс-сайаҕас буолуута ыарыһахха, кини доруобуйата туспутутар ураты наадалаах. Биһити, кырдьаҕас дьон, олохпут устаалаах-туоратыгар араас дьону кытта көрүстүбүт, кинилэр ис номохторун, сирайдэрин-харахтарын көрөөт, бинир-икки тылынан бырахсаат, сыыспахала суох ейдүүргэ үөрэнибит. Мин бу сурукпар ороһуоннаабы кини балыыһа нөөрү врачыгар—Е. С. Оконешниковаҕа уонна Т. П. Степановаҕа—чорботон тохтуохпун баҕарабын.

Евдокия Семеновна СГУ медико-лечебнай факультетын 1973 сыллаахха бүтэрбитэ. Чурапчыга 1982 сыллаахтан үлэлии. Ити кэм устатыгар пациеннаргa үтүө, эйэҕэс-сайаҕас сыһыаныннан, үрдүк квалификациялаах көмөтүнэн дьон-сэргэ сыаналыллыбытын табаарыстара буолаҕа этиллибитэ. Ити биһиги ороһуоммутугар быһаччы сыһыаннаһарыттан буолар. Ити, дьиҥэр, олохпут нуормата буолуохтаах эрээри, балаһыанньаларынан туһанар. харчылаах үлэни толороллорун эйгэхэ абырааһын үлэлии курдук туттар-хаптар. ос-саҕа буолар, тимир-тамыр тыллаах, тыыныы тыыннаах үлэһиттэр суох буолбатахтар. Онуок врачтарга көрдөрөххүнэ ыарыҥ бэргэбинэ дылы буолар, саная туһэр.

Онон эмп учреждениелэрбитигэр кадр, күннэтэ элбэх араас дьону кытта аалсарынан, киһини кытта сыһыаннаһыы уонна көпсэтии искусствотыгар үөрэнэн наада. Ол киниэхэ, сиэ биир идэтин үчүгэйдик баһылыахтаабыт курдун, наада. Иккиһинэн, дьон-сэргэ биһиргэбилин ылбыт үчүгэй кадрдары олохсутан үлэлэтии боппуруоһун көрүөххэ. Киниилэр үлэлиир, олоҕор усулуобуйаларын болҕомтоҕо киэҥнигэр тутуохха. Холобур, мин—ити кэпсиир Евдокия Семеновнам 4-5 киһилээх дьиэ кэргэнэ иккитэ хостоох дьиэҕэ ыга сылдьан олорбута ыраатта.

Норуот сыанабылын ылбыт эмчиттэри правительственнай наҕараадаларга түһэриини эмиэ мүлчү тутумуохха, киһини дьиҥнээх үлэтиэн сыаналыахха.

Доруобуйатын көрдөрө кэлэр киһи нуучча тылын үчүгэйдик билбэт буоллаҕына, улаханнык эрэйдээр, этиҥиир да эппэт түбэлтэлэрэ аҕыйаҕа суох. Онон бу эйгэҕэ үлэлиир дьон олохтоох нэһилиэнньэ тылын билиэлэрэ наада дии саныыбын. Ону киниилэртэн ирдиэххэ сөп.

Ааспыт сыл алтыныгар буолбут Бүтүн Сойуустаабы съезтэригэр медицина кудрук гуманнай идэҕэ итэҕэл сүтүүтүн биир бириинсиптиэн киһи материальнай-техническэй базата мөлтөҕө, эмп-томо тиийбэтэ, эмчиттэр ертүлэриттэн бөрүкүтэ суох быһыылаах таһаарыллыыларга буоларга этиллибитэ. Ити биһиги ороһуоммутугар быһаччы сыһыаннаах: материальнай база быстар мөлтөх, кадр тиийбэт, эминэн-томунан хаачыллыы мөлтөх, биирдиилээн да буоллар, бэйэлэрин эмчит уонна киһи быһыытынан түһэн биэрэччилэр баалларын. Ол барыта уопсай дьыалаҕа, общественнай ейгө-санааҕа дьайар.

Онон хаачыллыы эйгэтин саамай түгэах салаатын —доруобуйа харыстабылын ороһуоҥҥа ере көтөҕүгэ ити быстах бэлиэтээһиннэри болҕомтоҕо сылыахха. Доруобуйа солкуобайынан сыаналаммат, ити салаа сайдыытыгар үбү-харчыны харыстамыахха.

И. ЕГОРОВ,
үлэ ветерана.

✦ *«Саҥа олоҕу» ааҕан баран* ✦

ЫЧЧАТТАРГА ТУОХ ДИЭН ЭППИЭТТЭЭТИЛЭР?

«Саҥа олох» 1989 сыл олунньу 2 күнүнээҕи нүөмэригэр Эриик Эристиин аатынан совхоз Хайахсыттааҕы отделениетын Үҥүөлэ ферматын эдэр рабочайдарын «Совхоз аһыы отоннооро» диэн төбөлөөх суруктара бэчээттэммитин аахпытым уонна маныык боппуруостарга санаабын аһаҕастык этэргэ быһаарыныым.

Ыччаттар хотону сатаан сыбаабаттарын, ынаҕы төрөтөрү билбэттэрин туһунан эталлар. Оттон ити оскуолаҕа производственнай үөрэхтээһин мөлтөх турунтааҕын туһунан түмүгү оҥорорго күһэйэр. Оскуола реформата хас оскуола ахсын базовай хаһаайыстыба, ферма, мастерской, о. д. а. оҕону үлэҕэ киторгэ наадалаах база баар буоларын ирдиир. Итиннэхэ совхоһтор эрэйиллэрин курдук үлэни ыыппаттылар. Өссө эбиитин урут бэлэбиттэрин тоттоору ылаттаан эрэллэрин туһунан хаһыат хаста да суруйда. Ити аата тугуй? Совхоз салаалтата аҥар уоһунан рабочай киһиэхэ наадыйабын диэн халлааны хастыыр, атын ертүнэн кини интиллиитин, үлэҕэ бэлэм буолуутун дьыалаларын өйөөбөт, туораһ буолар.

Ороһуоҥҥа оҕону үлэ үөрүйэхтэригэр интиҥэ өпыт суох буолбатах. Арай ону толору сыаналаан туһаныы, сайыннараи, байытан иһин ситэтэ суох. Холобур, алта уонус сылларга Алаҕар аҕыс кылаастаах оскуолатыгар биолог учуутал Михаил Петрович Макаров салаалтатыттан принсипиальнай учаастакка оҕуруот аһын эрааһа, хоһуопалуй үүнүүлэрэ Оскуола кыылы интиниэн эмиэ дьарыктанара. Итиннэ алаҕардар ороһуону лаһын республикаҕа кытта биллибиттэрэ. Ол билигин суох. Сэр да ахсын итинник балаһыанньа үөскээтэ. Пришкольнай учаастактар, кыра учаастактар курдук, куораһахсыйбыттара. Олоруу билигин тиллиннэрэр наадата тиэрэтэ.

Ыччаттар «Оскуолатааҕы доҕордоһуубут дьиҥ олохтоох көрсүллэр ыарахаттары тулуйбата»,—диннлэр. Үөрэнэр кэмнэригар иллээх коллективтаах кылаас дьыалаҕын бэрэбиэркэлээһинни аастахтах. Ити оскуолаҕа интин үлэтин проблемаларын өйөөбөт көрөрү, баар итэҕэстэри тула аһаҕастык кэпсэтэри, туораттар суоллары тобулары эрэйэр.

Суруйка туруоруллар атын проблема —производствоҕа тахсар ыччат салаалтаны, улахан дьон олохсуйбут коллективтарын кытта сыһыана. Үлэһити аҕала охсор туһуттан араас үчүгэйи эрэнкэрэн барэн, кураанаҕы ыыстарааччылар билигин да баалларын ахан. Оннук салаһааччы рабочай ортотутар төһө авторитеттаах буолуой? Ыччаттар производствоҕа тахсаҥ аҕа табаарыстарын ертүттэн истиҥэ суох сыһыаны, тэрээһина суох буолууну кэрсүбүттэр. Оттон ол барыта үлэ коллективын ортотутар интин үлэтэ хэйдэҥин, салайыы стиилин туһунан толкуйдуурга ук биэрэр.

Быһата, ыччаттар суруктара элбэх уонна наадалаах проблемалары таарыйар. Район, совхоз, отделение салаалаҕа, ЫБСЛКС райхома ыччаттарга туох диэн эппиэти биэрдилэр? Хаһыат нэлгүө ону истиэхпин баҕарабын. Бу аҥардас Үҥүөлэ эрэ ыччаттарыгар сыһыаннаах боппуруос буолбатах.

В. ЛЫТКИН,
сэрии, үлэ ветерана.
Ытык-Кюөл к.

БИҺИЭХЭ ЭППИЭТТИЛЭР

Хаһыат бу дьыл муус устар 11 күнүнээҕи нүөмэригэр Одьулуун бөһүөлэгиттэн рабочай Федор Винокуров **«Хоһойбутун улахан»** диэн төбөлөөх критическэй суругa бэчээттэммитэ уонна ороһуоннаабы кини балыыһа администрациятыгар дьаһал ылыыта ыытыллыбыта Онуоха кылаабынай врач эбээһинэйин толорооччу таб. М. Г. ПЛАТОНОВ редакцияҕа маныык эппиэти киллэрдэ:

«Сурун автора бэлэр чахчыларга, буолбут түбэлтэҕэ олоҕуран соппо суруйбут. Балыыһа администрацията суһал көмө үлэһиттэрин жуньан хаһыат ити сигналын ыытыныгын дьүүллэстэ. Диспетчер-фельдшер А. И. Кузьминаҕа муниэх ыйыы оҥордо. Инницэтин дьон кыһаллаҕатыгар эҥдьи сэргэхтик, ыарыһахтар эрэйдэригэр элэккэйдик, амарахтык сыһыаннаһаллар ыйылыннна, деонтологияны кытаанахтык тутуһаллар ыйылыннна.

Балыыһа үлэһиттэрэ кыһаллаллахтарга хаһан баҕарар амарахтык сыһыаннаһаллыы холобурун кордорор үтүө аттыллаахтар. Ону кытаанахтык тутуһуу биһиги барыбыт чиэспит, суобастыы дьыалатынан буолуохтаах».

ҮЙЭ АҒАРА БИИРГЭ

Евдокия Федоровна уонна Егор Акимович Макаровтар кэргэнниттэн буолан бииргэ олорбуттара үйэ аҕара буоллаҕа. Биирдэстэрэ Аллаҕар нэһилиэгин түҥкэтэх Куулдьатыгар, иккиһэ күрүөйэх эрэ сылга сылдьыбат сэттэох Ойуун Күөлэ диэн үрэх баһыгар төрөөбүт-үөскээбит дьон. Кинилэр тэрэппүттэрэ, былыргы ыаллар сиэрдэрэҕинэн, бүрдүк ыһыынар кыра сирдэнэн, аҕыйах сүөһүлээн, бултаан айахтарын ниттиэн олорбуттара.

Сылаҥҥа Нээтийэ сайылык, Сылдьыры алаас—Егор кыра сылдьан үүммүт сүүрбүт-ноҕут сирдэрэ. Дьонноро «Коммунизм кыһата» колхозка киирбиттэрэ. Ол эрэҕэ эдэр эрдэ өлөн, оскуолаҕа үөрэнэрин бырааҕарга күһэллибита. Онон олох кыра саҕыттан үлэҕэ эриллибита, бүспүта-хаппыта. Кинини 1937 сылдаахха биригэдьиринэн талбыттара. Колхозтаахтар чэҕиниэй, кырдьык сыт уолу себүлээбиттэрэ, тылын ньаллэрэ. Бэйэлэрин кытта мэлдьи сүбэлэһэр, мунаардаҕына ыйытадьылар буолан убаастыыллара.

Кэргэнэ Евдокия Федоровна колхоз ударнига, таһаарыылаах үлэтинэн «Социалистическай сүөһү иитиитин маастара» үрдүк аатыгар чиэстэммитэ. Кини ыанньыксытынан 25 сыл, кэлин субан сүөһүҥү көрүүгэ үлэлэбитэ, күһаҕана суох кордеруүлэри ситиспитэ. Саха АССР 25 сыла туолуутун чэҕиҥнэр Евдокия Федоровна оройуоннааҕы Бочуот кинигэтигэр киллэриллибитэ, социалистическай куоталаһыы кыайыылаахтарын республикатааҕы мунньахтарыгар хас да төгүл кыттыыны ылбыта. «1941—1945 сс. кылбаанньаҕа үлэлээбит иһин» медальынан, Саха АССР Верховнай Советын Президиумун Бочуотунай грамотатынан наҕараадаламмыта. Оройуон Советтэригэр уонна Сылаҥ сельсовэй Советыгар бэс төгүл депутатынан талыллан үлэлэбитэ.

Егор Акимович 1943 сыллаахха Советскай Армия наҕылытыгар ыҥырыллыбыта. Кини милитаристическай Японияны самнарыыга активнай кыттыыны ылбыта. Аҕа дойду сэриитин иккис степениэх орденынан, хас да бойобуой медаллаах наҕараадаламмыта. Демобилизацияланан кэлэн колхобугар эмиэ биригэдьириэбитэ, колхоз бырабылыанньатын чилиэнин быһыытынан үтүө үлэни ыытыспыта. Нэһилиэк Советын депутатынан быһабарданан дьон итэҕэллэрин толоруспута.

Үлэ ветеранынан алта эрдэлээхтэр, бэс сиэнэлээхтэр. Кинилэр билигин Улахан Күөлгэ уолларын Егору, кыһыттэрин Аннаны кытары биирдэ олороллор. Улахан ыыстара Нина Егоровна Курбуһах орто оскуолатыгар, кыралара Агафья Егоровна Чурапчы спортивнай оскуолатыгар учууталлыыллар. Евдокия Егоровна ороһуоннаҕы балыыһаҕа гинеколог-врачынан, Дария Егоровна Саха АССР Госкомиздатыгар үлэлииллэр. Кыра уол Аҥнм—Хабаровскайдаҕы политехническай институт студена.

Юбилэйдар билигин дэ ыччаты ааҕыллыбатах үтүө үгэстэригэр үөрэтиилэр, дьоннорун-сэргэлэригэр кытары олохтоох баай опыттарын атастаһаллар, ытыктанар ытык кырдьаҕастар.

И. МАКАРОВ,
сэрии, үлэ ветерана.

СИР ПЛАНЕТАҔА ЭЙЭ ИҺИН

Үлэһиттэр аан дойду үрдүнэн бэнсиэдэлэрин ыыталлар.

Ыам ыйын 3 күнэ.

Оскуолаларга кылаастар салайааччылара эйэ туһунан бэсиэдэлэрин ыыталлар.

Ыам ыйын 4 күнэ.

Оскуолаларга эр саҕаланыы уруоктара. Аҕа дойду Улуу сэриитин ветераннарын кытары көрсүһүүлэр.

Ыам ыйын 5 күнэ.

Үлэ коллективтара Эйэ фондугар үбү шилэрии-эрии күнэ.

Күнэ 7 чаас 30 минүү тэттэн оройуоннааҕы Культура дьиэтигэр оройуон кинигэ нэһилиэнньэ, ким иннигэр «Саҥа олох» хаһыат редакциятын отчуота.

Типография бородууксуйатын быыстапката.

Айар ыччат концера.

Ыам ыйын 6 күнэ.

Үлэ коллективтарыгар ветераннары чиэстээһини үөрүүлээх бэчэрдэрэ.

Ыам ыйын 7 күнэ.

Күнэ 8 чаастан оройуоннааҕы Культура дьиэтигэр ыччат бэчэрэ. Кинэ көрдөрүүлэр.

Ыам ыйын 8 күнэ.

Күнэ 8 чаастан оройуоннааҕы Культура дьиэтигэр ыччат бэчэрэ.

Ыам ыйын 9 күнэ.

Сарсыарда 11 чаастан Ленин площадыгар Кыайыы күнүгэр аналлаах митинг, ветеоктары уруруу, уоренэччилэр ырыалаах стройдарын көрүү, көрүөт күүлэйдэһиилэ. Кылайыы обуоналаа.

Оройуоннааҕы Культура дьиэтигэр кинофильмэлары көрдөрүүлэр.

ЭЙЭ НЭДИЭЛЭТИИ ПРОГРАММАТА:

—дьон «Ийэ-сахаатын бастыыллар. Биһиги бу кэлэр кэмҥи үчүгэйи кэтэһэн уонна ону тэҥэ дьикниэн-сэрэнэн туруон эттэрэн көрөбүт».

Итэ сэрэхэдийиттэн үөскээбит итэҕэбил сэнээ маннык: күүс уонна күүһүнэн өттөйүү мантан ыла тас политика инструменьынан буолар кыахтара суох уонна буолуо суохтаах. Ядернай сэриҥ сэбин иһин өйүтэр байпат каэмэйдэриэн мунньунуу юһи аймахха бэйэтин кэскилин быһынар кыаҕы биэрэр. Маннык уодаһынаах сэрии сэбин суох оҥордоххо эрэ киһи аймах олоҕун бысһыахха сөп. Күэнтэһиитэ суох аан дойду дьоһуннаах компонена итинник. Оны Советскай Союз Индиялыы кытта бэйэлэрин «идеалларын быһыытынан Делитээҕи — декларацияҕа кетехпүттэрэ. Биһиги дойдубут атын баҕы дойдуларыгар бу идеалы тутуһарга ыҥырар.

Ядернай сэбиллэнии иитиннээҕи ой-саноо, дьигэр, 1945 сыл атырдьах ыйыттар сүүһүнэн тыһыынча киһи бастакы атомнай бомба дэлби тэбиитин уотугар умайбытыгар бэйэтин суолтатын сүтэрбитэ. Сэриини политическай сыалы ситиһэр средство быһыытынан көрөр урукку ой-саноа үйэтэ аастыта ырылыччы косгубутэ. Советскай Союз—АХШ уонна НАТО атын дойдуларыттан итинник-кэ—ядернай сэрии сэбин бастакынан туттартан аккаастамыыта уонна бэйэлэрин территорияларыгар маннык сэптэрэ суох государстволары утары ядернай сэрии сэбин туттубат гына мэктиэни биэрбитэ.

Саҥа советскай байыаннай доктрина сэриини боппсор сыалга олоҕурар. Советскай салалта чопчу инициативалара уонна көдүлээһиннэрэ итиитэн саҕаланаллар. Советскай Союз ССРС Сэбиллэнилээх Күүстэрин 10 тыһ. танканан атчатар туһунан биллэрдэ, ол аҕыаһынан АХШ 30 көрүгэ танковай дивизиятыгар тэҥнэһэр. Советскай Армия составыгар 500 тыһ. киһиниэн аҕыйыыр (бу ГФР бундесверын бүтүннүүтүн аҕыаһыгар тэҥнэһэр). 800 бойобуой самолет эмиэ суох оҥоһуллуохтара, оттон бу салаҕа НАТО баһыйар күүстээҕэ кимиэхэ барытыгар биллэр. ССРС байыаннай оторон таһаарыыны эйэлээх сыалга кыралаан көһөрөрун умнар эмиэ табыллыбат. Хайыы-үйэ быйыл биһиги дойдубут оборонной промышленноһын уопсай кээмэйин 40 бырыһыана гражданскай наадыйыы бородууксуйатын оҥорууга көһөрүллүөҕэ.

Маны барытын билэн туран, арҕаҥы дойдулар сорох деятелларэ Советскай Союза байыаннай күүс өртүнэн баһыйарын туһунан ньуолуууллар. Ол кинилэргэ бэйэлэрэ сэбиллэнииҥ тохтотууга дьоһуннаах хардыыларга бэлэмэ суохтарын, кинэн байыаннай программаларын уонна тактическай ядернай сэрии сэбин саҥардарыгар быллаппарын сабыналларыгар наада. Вашингтон онтунайыгар Арҕаа Европа дойдуларын кытыннарэ сатыыр. Өскөтүн НАТО тактическай ядернай сэрии сэбин саҥардарыгар суол аһыллыннаҕына, ол Венатаҕы кэпсэтиһиннэр хаамыыларыгар, Европатаҕы быһыыга-майгыга бүтүннүүтүгэр сабыдыалыыра саарбаҕа суох. Ох эрээри аан дойдутаҕы быһыы-майгы сылаһыннан илгийан иһэр. Бу сымнаһыыга саҥа политическай ой-саноа чопчу практикаҕа ессө улахан суолталааҕын туһунан философия кырата суох көмөнү оҥордо. «Сир планетаҕа эйэни!»—Пиэрибэй Маайдаҕы лозуннарга итиинник тыллар суруллуохтара.

В. МАТЯШ. (ССТА).

Хаһыат кэлэр нүөмэрэ 6. дь. ыам ыйын 5 күнүгэр, бэһтинсэҕэ, тахсыаҕа.

СОВХОЗТАР САЛАЙААЧЧЫЛАРЫН УОННА НЭҺИЛИЭННЬЭ ИСТИЛЭРИГЭР

Хаар уулаан ойуурга уот турар куттала үөскээбитинэн, Саха АССР Министрдэрин Советын 1986 сыл муус устар 27 күнүнээҕи 139 №-дээх ууруһуйгар олоҕуран, сааскы ортоотуну ыытыы булгуччу бобуллар. Кэрдиллибит деляналарга мутугу уматыы ыам ыйын 10 күнүгэр диэри бүтэриллиэхтээх.

Бу кордебуллэри тутуспатахтар административнай уонна материальнай эппиэккэ тардыллыахтара диэн сэрэтэбит.

Лесхоз администрацията.

✦ Саҥа кинэлэргэ ыҥырабыт ✦

ЫАМ ЫЙЫНААҔЫ ЭКРАН

Дьыл аайыт түөрт ыйдарыгар оройуон экрачпарыгар Союзка эрэ буоллаҕа, аан дойдуга тиийэ кинэгинии биллибит фильмнэр көрдөрүлүнүлэр. Оттон ыам ыйыгар киинэни талтаачыллар болдомтолорун маннык кинэлэр тардыахтара.

Динара Асанова туруорбут «Беда» диэн кинэтигэр бэртэзхай олохтоох ыал аҕата, арыгы дьаатыгар ылларан, кини аатыттан заһар кэдэҥэ көпсэнэр. Свердловскайдаҕы киностудия дойду тас өртүгэр тиийэ сонуннук иһиллэр фильмнэри таһаарар буолла. Бу студия саҥа айыныыта «Серая мышь» суруйааччы Виль Липатов итиинник аатгаах сайэнигэр олоҕуран оҥоһуллубута уонна эмиэ алкоголизм дьэбэрэтигэр хам ылларбыт түөрт кини сыччах бэнэ күнээх ынырыктаах олохторо көрдөрүллэр.

Алкоголизмы утары хамсааһыны тэҥэ айылҕа харыстабыла эмиэ сүгэкэн суолталанна. «Мосфильм» киностудия режиссера Семен Морозов Утиноозерск диэн кыра куораҥка баар химкомбинат тулалыыр айылҕаны хайдахтаах курдук харысхала суох кэбиллиэрин аһаҕастык саралыыр. «Происшествие в Утиноозерске» диэн саҥа фильм эмиэ мам ыйыгар оройуон экранытыгар таһаарыллыаҕа.

Бэрэпимсэх уонна сүүлүк, иҥэбэл маҕаһыынын директора Жгульев көрсүтэ Альбиналыын куол кытыытыгар таалалыы сытан, уутган быган тахсыбыт динозавры хаарыстыскаҕа түһэрэр. Ити түөрттэн саҕаламар от химкомбинат дьаата сууйбат кэрэ күөлүн быһаһыыр иһин сытыы, арыт сатирическай хайысхалаах кинэстилэр.

«Тутой узел» — «Мосфильм» студия айымныыта. Бу 1956 сыллаахха айыллыбыт кинофильм отуттан тахса сыл күн сирин көрбөкко бобуллан сыппыта. Хартыынаҕа карьера эрэ туһугар коммунист үрдүк аатын сүкпүт дьон олохторо арыллар.

Атын дойдулар хартыыналарыттан **«Горечь разлуки»**, **«Любовь из пассажа»** диэн Чехословакия студияларын фильмэлэрин көрөөччүлэр биһириилэрэ чахчы. Бастакыга—аан дойду иккис сэриитин иннинээҕи Словакия дэриэбинэтин олохтоохторо Штефан Падыга, Катарина, Михаль табыллыбатах тапталлара, аас-туор олохторо, иккискэ—билигини күөрэт сүүрбэ эрэ саастаах уола Павел тыйыс дьылҕата. Иэстин, маачаха аатын кытта тапсан олорбот, чэпчэки олоҕу батыһар баҕалаах уол уоруйахтар баандаларыгар кыттыһар.

Урут оройуон экранарыгар тахсыбыт кинэлэртэн **«Цыганка Аза»** уонна **«Полет над гнездом кукушки»** диэн фильмэлэр көрдөрүллүөхтэрэ. Итилэр туустарынан бэчээт, критиктэр балачча суруйбуттара. Кинилэр ааптар көрсүһүүлэргэ, фестивальларга ылбыт бириистэрэ, наҕараадалара да оҥу эстыктык кэрэнилиллэр.

ДЬААТ ЫЛБАТ КИҺИТЭ

Белфаст (Хотугу Ирландия) 34 саастаах олохтооҕо Джон О Коннор эрээн уоннэр дьаатгарытан ымыр да гыммат. Джону оҕо эрдэҕинэ олус күүстээх дьаатгаах биллибэт эрээн уон тиксипта. Уол уһуннук ыараханнык ымалдьыбыта. Ол иһин буоллаҕа буолуо, организмыгар эрээн уон дьаатын утары бөҕө иммунитет үөскээбит. Бэл муора эрээн уонэ тиктэҕинэ да ымыр тыынарбат.

«Сельская жизнь» хаһыаттан.

Амма орто оскуолатыттан 1985 сыллаахха Игнатьева Саргылана Николаевна аатыгар бэриллибит В 277342 №-дээх ситин-хотуу аттестата сүппүтүлэн дьиҥэ суоҕунан ааҕыллар.

Редактор П. И. ПОПОВ.

НАШ АДРЕС: 678700, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 «а». ТЕЛЕФОНЫ: редактор —21-332, отделы—21-265, общий—21-505.

«САҤА ОЛОХ» («НОВАЯ ЖИЗНЬ») —орган Чурапчинского райкома КПСС и районного Совета народных депутатов.
Газета издается на якутском языке, выходит по вторникам, четвергам и субботам.
Индекс газеты 54967. Объем—1 усл. печ. лист. Тираж— 4157 экз.

№№ ЗАКАЗА 52—53. Чурапчинская районная типография Госкомиздата ЯАССР, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 «а».

Үлэлиибит, охсуһабыт, айабыт

Эдэр дьоҕурдар үүнэллэр

Соторутаабыта оройуон үөрэнээччилэрэ Якутскай куораҥка ыытыллыбыт араас конкурстарга ыттан кэллилэр.

Научнай конференцияҕа ыттыбыттартан Сылан оскуолатын VII кылаабын үөрэнээччитэ Н. Иванова «Экологическай ыллык» диэн дьыалааты аҕаан, конкурс жюритын Бочуотунай грамотатынан, республикатааҕы айылҕа харыстабылын комитетын анал бириинэнэн наҕараадаламмыта. Кини үлэтэ Москваҕа ыытыллар иэтэхтэн конкурска ыттар быраабы ылла. Мутудайтан В. Терентина «Археологическай хаһыылар» дьыалаата Бочуотунай грамотанан бэлиэтэнэ. Бахсы орто оскуолатын үөрэнээччитэ Дуня Дьячковская эрээбүт дойдутун быһый, күүстээх дьоннорун туһунан сурүйбут үлэтэ эмиэ хайҕанна. Бу оҕолор чомчу боппуруоһунан утумнаахтык дьарыктаналлара хайҕаллаах суол.

Эдэр техниктар үлэлэрин быыстапката 4 күн устата көрдоруллүнэ. Онно 21 оройуоктан барыта 130 оҕо 260 оһоһуга туруорулунна. Биһиги оройуоктан Сылан орто оскуолатыттан 5, Арылыаах аҕыс кылаастаах оскуолатыттан 3 оҕо кыттан 7 секцияҕа үлэлээтилэр.

Быйыл Кэбээйи, Мирнэй, Уус-Алдан уонна Үөһээ Бүлүү оҕолоро электроникаҕа элбэхтэ үлэлэбиттэр. Ол курдук, Кэбээйи, Мириэй эдэр техниктэрэ компьютерлыыбы айан оҥорбуттар. Ол завод оһоһугуттан туох да итэҕэһэ суоҕунан сохтордо. Үгүс макеттара, моделлара электроника кэмэтүнэн саҕаллаллар. Маныаха биһиги оройуоммут улахан хаалан иһэрэ көһүнэ. Атын секцияларга ситиһиилээхтик кытынныбыт. Начальнай моделированиеҕа Сылан оскуолатын IV кылаабын үөрэнээччитэ Илья Монастырев КамАЗ автомашината бастакы, бу оскуола III кылаабын үөрэнээччитэ Ваня Друзьянов «Лесовоз» диэн үлэтэ үһүс, Арылыаах аҕыс кылаастаах оскуолатын III кылаабын үөрэнээччитэ Лира Попова үлэтэ эмиэ үһүс миэстэлэнинэр. Андрей Баранников (Сылан) үөрэх тэриллэрин оҥоруурга бастаата. «Фантазия» секциятыгар Сылан эдэр техниктэрэ «Трактор Марена» үлэлэрэ үһүс миэстэлэнинэ. Сорох экспонаттарбыт киирэн иһэн алдьаннылар, дьиҥнээх түмүн ситиһиллибэтэ. Тыа хаһаайыстыбатыгар туһаныллар ыраа техниканы оҥоруурга биһиги оҕолорбут ситиһиилэнинилэр, кинилэр юбилэйдаах 7 рационализаторскай этиилэрэ үрдүк сыанабылы ылылар. Бу эйгилиттэн бэйэтэ туспа салаа буолара быһаарылынна. Онон оройуон эдэр техниктэрин балаһыанньылара тубуста.

Уопсай түмүккэ биһиги оройуоммут хамаандата быйыл бэһис сылын эрэллээхтэх бастаны миэстэҕэ тардыста. Үөһээ бүлүүлэр иккис, уус-алданнар үһүс миэстэлэнилэр.

Кинооператордар конкурстарыгар 8 киностудия кытынна. Биһиги «Тайҕа» киностудиябыт Сылан орто оскуолатыгар үлэлиир «Туосчаан» куруһуок үлэтин түһэрэн, «Мастерицы» диэн кинизнэн кытынна уонна иккис миэстэлэннэ. Бастакы миэстэнэ Якутскайдааҕы Культура дыбарыаһын иһинэн үлэлиир «Ракурс» киностудия ылла.

Итиэ быыстапкаларга, конкурстарга кыттыбыт оҕолор бары хастыы да сыл аналлаах куруһуоктарга дьарыктаһан, дьоҕурдарын сайыннардылар. Күннэ хастыы эмэ чаас мастерскойдарга, студияҕа үлэлиннэлэр. Оройуон атын оскуолаларын пионерскай тэриллэрэ оҕолор дьоҕурдарын сайыннарыыга, улахан дьон тэрийэрин күүппакка, үлэлиэхтэрин, дьаһал ылыахтарын, туруорсуохтарын иһада. Холобур, оройуоппа ыытыллар техническэй оһоһук быыстапкатыгар сорох оскуолалар кыттыбаттар. Оны бары кыттарга туруорсуохха. Кэлин Арылыаах оскуолата түмүктэри ситиһэн эрэр. Аны, үөһээ көпсээбитим курдук, республика атын оройуоннарыгар электроника улаханнык сайдыбыт. Биһиги оройуон кинилэри куоттарбат курдук үлэлиэхпитин наада. Ону оскуола физикаҕа учууталларыттан ыйытыахха, куруһуогу тэрийэллэрин ирдиэхэ, көмөлөһүөххэ. Уопсайынан, мин санаабар, бу боппуруоһу оройуонна анаан-минээн дьүүллэһэр наада буолла. Сылан оскуолата маныаха улаханнык опытырда, кини семинардары тэрийэн, сүбэлэри биэрэн сөп. Бу боппуруоһу хас биирдии пионерскай тэрилтэ болҕомтотугар ылан үлэлиирэ, толлубэккэ оскуола администрациятыгар туруорсара наада.

Е. МАКАРОВ,
Сылан орто оскуолатын эдэр техниктэрин куруһуогун, «Тайҕа» студия салайааччыта.

БУ дьыл муус устарга СГУ саха тылын уонна литературатын кафедратын сэбиэдиссэйэ, наука доктора, профессор, Саха АССР наукаларын үтүөлээх деятеля Николай Демьянович Дьячковскай 60 сааһын туоллза. Кини тыа сиригэр холбоһуктааһын саҕаламмыт историческай сылын сааһыгар Алаҕар нэһилиэгэр иүн сирин көрбүтэ. Аҕата эрдэ олон, оҕо сааһыттан дьиэ нэргэнигэ улахан уол быһыытынан ийэтигэр илиитах, көмө-ама, дурдахакка буолбута. Курууһун да кураанынан куттуур Чураҥчы сэриэ сылдарыгар сурукка киирбит сутуһан сураҕыран, иккиэхэ оҕо саас ойор күннэрэ курас тыыннаммытара. Ол эрээри, куһаҕан үчүгэйдээх диэбиккэ дылы, кыһаллалаах оҕо саас киниин ой-саһаа, этхаан ортүнэн элбэххэ эрчийбитэ, олох аһыыта-ньылууна кытаанах саһаалаабыта, тулуурдаах, дьулуурдаах оҥорбута.

Этэҥҥэ сыыттахха, ордук эдэр эрдэххэ, сыл—хонук. Үөрэх сылларэ, алтан чуораанынан айдааран, биллибэккэ көтөн ааспыттара. 1952 сыллаахха Н. Д. Дьячковскай Якутскайдааҕы пединститутуу наар «түйгун» сыаналарынан бүтэрээтин кытта, наукаҕа дьоҕурун, кэскилин өтө көрөн, үөрэмэнт кыһатыгар нуучча тылын уонна тыл уопсай үөрэҕин кафедратыгар ассистеньыһан хаалларбыттара. Дьэ итиэ кэмтэн баттах үөрэххэ, сырдыкка тардыһар ыччаты интэр-үөрэтэр кэскиллээх үлэтэ саҕаламмыта.

Пединститутукка үлэлиир кэмигэр төрөөбүт тылын үөрэтэргэ ымыылаах баҕа санаата үөскүүр. Ол сырдык ыра улам күүскэ күөдьүйэн, 1957 с. наука бастакы үктэлигэр — аспирантураҕа сирдиир. Революция биһигэ—сүдү, иэрэ Ленинград... Үс сыллаах аспирантура дьыыардаах үөрэҕэ... Дьиҥэ да, поэт хоһуйбутунуу, «уум кэлбэт сылларэ» этилэр диир хыахтаах Николай Демьянович. Нуучча улуу ученайа академик Л. В. Щерба аатын сүгэр экспериментальнай фонетика лабораториятыгар саха уола профессор М. И. Матусевич салалтатынан чинчийэр үлэ албастарыгар үһүйуллар кэмигэр умсугуйан дьарыктанар. Хаһан да харахтаабатах приборлардын хайдах туһаналлыбытын, араас ньымалары баһылыыр. Аны матырыйаалын хомуйууну ити дьарыктаныыны кытта тэҥнэ ыытар, хайыаҥый, урут саха тылыгар экспериментальнай фонетиканы анаан ким бэлэмнэбитэ баар буолуоҕай? Оччолорго наар бэйэтэ төрөөбүт тылын дорҕоонун систематын науканы ирдэбилиннэн ырытан, тылы араастаан сыммайдаан, дьон саҥата аналлиэнтэҕэ уһуллубутун аҕаан-суоттаан тахсыы курдук олус уустук, хаһан да бүтэ охсон биэрбэт салгымтыаларын үлэни сыралаахтык толорор. Ити курдук сыралаһан үлэлии сылдьан, быыс эрэ буллар, Л. Р. Зиндер, М. И. Матусевич курдук тыл үөрэҕин бодоҕ специалистарын аҕаҕар лекцияларыгар, ыытар семинардарыгар сылдьан, научнай конференцияларга ыыттан, чинчийэр үлэҕэ дьоҕурун сайыннарар. Куорат баай литератураларын боден, Сокраҥа биллэр бинькытта хайдах сибээстэһэн, сыһыаннаһан олохсуйбут буолуохтаахтарын сабаҕалаабыта, быһаарбыта. Итинни саргэ бу үлэ саҕаланыы орфография олохсуйуутугар улаханн көмөлөөх этэ.

Онтон туспа кинигэнэн «Саха тылын дорҕоонун системата» диэн бодоҕ монографията бэчээттэммитэ. Бу үлэ чаастарын иһ хоһоонноруһан маҥнай аһаҕас дорҕоонноор тустарынан кандидатскай (1965 с.), онтон бүтэй дорҕоонноор тустарынан докторскай (1983 с.) диссертациялары ситиһиилэхтик көмүскээбитэ. Манна автор аныгы туһсаҕай өттөһүгү, ньыманы (шкала, рентген, электрическэй сурук, о.д.а.) туттан, дорҕоонор хаһан, хайдах үөскүүллэрин, хайдах саҥарыллалларын, иһиллэлэрин, нуучча уонна уопсай дорҕоон үөрэҕэр тэҥнээн туох уратылаахтарын сиһилии ырыпыта. Итиннэ олоҕуран саха тылын дорҕооннорун тылга туттуллар уратыларын сокуоннарын чуолкайдаабыта, түүр былырыыттаан саҕаланан көрүү түмүгэр дорҕоонноор солбуһуулары, «түһүүлэрин», эбиллиилэрин историческай төрүттэрин ыйыннарыылаахтык быһаарбыта. Урут ким да саха тылын дорҕоонун тутулугар майныы диринньик отон киирбэтэҕэ, бүтүн система быһыытынан ис сокуоннарын толору көрбөтөҕө.

Н. Д. Дьячковскай бу үлэтэ саха тылын интонацията үөрэтиигэ, түрк тылларын дорҕоонорун чинчийии теорията, методиката сайдыытыгар дьоһуннаах хардыһынан сыаналанар. Кини саха тылын үөрэҕэр, тюркологияҕа астык кылаабы киллэрбитин барыта тюркологтар билиһэллэр. Сотоҥутаабыта Николай Демьянович Алма-Атаатаабы ученай совет ыҥырытынан А. Джунисбеков диэн казак ученайа докторскай диссертациятын көмүскэһиигэр бастакы официальнай оппонент быһыытынан бара сырытта. Ити түбэспитэ буолбатаҕа биллэр: чахчы ыһыдыр чинчийээччитин, эксперимента-тор-фонетист быһыытынан улахан кыахтааҕын сыаналаан ыҥырдахтара диэн.

1982 с. «Саха биилиигни литературнай тылын грамматиката» (научнай грамматика I чаһа) тахсыбыта. Бу саха тылын фонетиката уонна морфологията үчүтэйдик чинчийиллибитин кэрэһиллир капитальнай үлэ бастаны салаатын Николай Демьянович сурүйбута. Бу уонна иннинэ ыйыллыбыт үлэлэрин студеннар үөрэх пособиеттык быһыытынан күннэтэ тутто, туһана сылдьаллар.

Кини 20-тэн тахса научнай ыстатыыбаны, үгүс рецензияны сурүйда, оннооҕор албах үлэни корда-конньордо, редакциялаата. Кафедра чилиэннэрин үлэлэрэ барыта сүнньүнэн кини илиитин иһинэн аһар. Эбиитин кадры бэлэмнээн, эдэр преподавателлэр научнай үлэлэрин салайар.

Н. Д. Дьячковскай саха тылын оскуолаҕа үөрэтиигэ, литературатын изучениеҕэ, культуратын сайдыытыгар киллэрбит өйдөбүлэ, ыытыбыт ыйытыктара, ыйытыктарга биэрбит хоруйдара, ыстатыйалара, монографиялара, учебниктара, программалара, методическай көрдөрүүлэрэ, үөрэх кинигэлэрэ, хрестоматиялара, словарьдара, ыстатыйалар сборниктара, ыстатыйалар, докладтар, рецензиялар, ыйытыктарга хоруйдар, интервью

Шефтэһэр оройуоммутугар

Элбэҕи көрдөрдүлэр, билиһиннэрдилэр

Ааспыт ый ортотугар бийиги, партия райкомун идеологическай үлэҕэ отделын үс ыһыллаах белоҕо, шефтээх Нерюнгри куоракка бара сырыттыбыт. Онно горкомы тэрийиититтэн идеологическай, политическай-иитэр үлэ опытын билистибит.

Бастакы күнүгэ партия горкомутар туһаннаах отдел үлэтин көрдүбүт. Эмиэ биһиэхэ курдук, горкомга комиссиялар тэриллибиттэр. Оны таҥэ социальнай-экономическай отдел диэн баар. Бу отдел горзом социальнай-экономическай сайдыыга комиссиятын уонна секретардар салалталарыгар үлэлиир, икки сүрүн хайысханы көрөр: радикальнай экономическай реформаны нилляриннии уонна пэһиллиэннээһин дьиэҥинэтуттан, оҕолорудан, табаардарыһан хааччыйыны. Үлэтин үлэ коллективтарын советтарын, олохтоох Советтар исполкомнарын, профсоюзнай уонна комсомольскай тэриллэлэр цөкүө ыытар. Ону таҥэ горплан, үнэ отдел, горстатистика уонна промстройбанк даннайдарыгар тирэҕираллар эбит.

ССКП горкомун эппиэттээх үлэһиттэрэ барыта партийнай тэрийээччилэриттэн буоллаллар. Хас биирдиилэрэ сыһыарылыбыт 5-тэн—6-лыы альи сүһүөх партийнай тэриллэлэрдээхтэр. Олорго көмөлөөллөр уонна миэстэҕэ тэрийэр-партийнай, политическай-массабай үлэ турутар эппиэттиилэр. Биир үҥсүн онон даҕаны хас нэдиэлэ ахсын аппарат үлэһиттэрэ 1—2 төгүл партийнай тэриллэлэргэ сылдьаллар.

Маҥнайгы сүһүөх тэриллэлэргэ үрдүкү партийнай дьаһаллар итинник куратордар эрэ иэгүө тиэрдиллэр бэрээдэктэрэ олохтоммут. Онтук дьаһал олоххо запрнитигэр куратор эмиэ эппиэттэһэр. Партийнай тэриллэлэр горкомга нэдиэлэлэрин эмиэ куратор иэгүө тиэрдэллэр.

Миэстэтигэр сылдьан билистэххэ, барыта партхомнар үөһэттэн ыйыллыы-кэрдиинэн хатанныллан аккаастаммыттар. Бэйэлэрэ да капситаллэрииэн, секретардар, атын актив була-тала сатаан айымньылаахтык үлэлиигэ дьулуһаллар буолбуттар. Секретардар туһаннаах коллектив олоҕун-дьаһаҕын, киһи кыһалҕаларын бэрт учугэйдик билэллэр. Резервтаай кадрдары сүүмэрдээбиттэригэ коммунистары таҥыһан коллектив үөскэй миинээньэтэ хаһаатар да аҕыс-сыллар буолбут. Партиҥа үүнэригэ эмиэ өнүүк.

Идеологическай үлэҕэ отдел маҥнайгы сүһүөх тэриллэлэр идеологическай үлэ иһин эппиэттиир секретардарыгар тирэҕирбит. Отдел надиэлэтээҕин быһаабын онгосторугар партхомнар идеологиҥа секретардара ыытыыны ыллаллар. Ону таҥыһан ыйга биирдэ маҥнайгы сүһүөх тэриллэлэр идеологиҥа секретардарын түмэллэр.

Нерюнгриҥа үлэйиттэри экономическай үөрэхтээһиҥгэ уларан болҕомто уруллаҕын көрдүбүт. Улахан үлэ коллективтарыгар парткабинеттар тэриллибиттэр. Олорго экономическай үөрэхтээһиҥгэ инженердэр хамнастарыгар босхоломмут үлэһиттэр баалларын. Онтук штатыгар үлэ коллективын советын быһаарыытынан туталлар эбит. Парткабинеттарга үөрэҕи тэрийиигэ наадалаах методическай литература элбэх. Экономическай интэриэстэртэн таһаарар туһаннаах коллективка үөрэх быһаарын уолсай дьүҥүлүнэн быһаарыы практикалаабар. Онтук буолан рабочайдар экономическай билиини чэпчэкитик ылаллар.

Горкомна уонна хас партком ахсын пропагандистарга, агитколлективтар салайааччыларыгар, политинформаторларга уонна резервнай кадрларга бастаһааннай семинардар тэриллибиттэр. Горком «Пропагандист күнүгэ» интэриэһиннэйдик тэрийэр буолбут. Онтук түмсүү методическай сүбэлээһин буолбакка, «Күөх уот» форматынан саҥаны аһаҕастык атастаһыы быһыытыгар-майгытыгар ыытыллар. Политүөрэҕи ыытыыга «Знание» общество улахан кэмэҥү оҥорор эбит.

Байыаннай патриотическай иитиҥ Нерюнгриҥа үрдүк таһымнаах. Бу дыһаланы комсомолецтар илиилэригэр ылбыттар. «Патриот» кулуупка 600-чэкэ уолаттар уонна кыргыттар дьарыктаналлар. Кулууп воинскай чаҥы кытта шефтээн араас техниканы, средстволары ылбыт. Бэл үлэлиир самолет баар. Кулууп истиэнэтигэр байыаннай тарихэһинэргэ сылдьыбыт ветераннар, киһи кыһалҕаларын бэрт учугэйдик билэллэр. Резервнай кадрдары сүүмэрдээбиттэригэ коммунистары таҥыһан коллектив үөскэй миинээньэтэ хаһаатар да аҕыс-сыллар буолбут. Партиҥа үүнэригэ эмиэ өнүүк.

Идеологическай үлэҕэ отдел маҥнайгы сүһүөх тэриллэлэр идеологическай үлэ иһин эппиэттиир секретардарыгар тирэҕирбит. Отдел надиэлэтээҕин быһаабын онгосторугар партхомнар идеологиҥа секретардара ыытыыны ыллаллар. Ону таҥыһан ыйга биирдэ маҥнайгы сүһүөх тэриллэлэр идеологиҥа секретардарын түмэллэр.

Нерюнгриҥа үлэйиттэри экономическай үөрэхтээһиҥгэ уларан болҕомто уруллаҕын көрдүбүт. Улахан үлэ коллективтарыгар партхабинеттар тэриллибиттэр. Олорго экономическай үөрэхтээһиҥгэ инженердэр хамнастарыгар босхоломмут үлэһиттэр баалларын. Онтук штатыгар үлэ коллективын советын быһаарыытынан туталлар эбит. Партх

ҮЙЭ АҢАРА БИИРГЭ

Евдокия Федоровна уонна Егор Акимович Макаровтар кэргэнниилэр буолан биирэ олорбуттара үйэ аҥара буолла. Биирдэстэрэ Аллараа нэһилиэгин түүлээх Куулдьатыгар, иккиэһэ күрүөйэх эрэ сылгы сылдьыан сөптөөх Оёуун Күөлэ диэн ураҕ баһыгар төрөөбүт-үөскээбиттэрдьон. Кинилэр тороппуттарэ, былыргы ыаллар сиэрдэринэн, бүрүдүк ыһыахтар ыыра сирдэнэн, арыйах сүөһүлээн, булт аан айахтарын ситтинэн олорбуттара.

Сылгыга Нээтийэ сайылык. Сылдьыры аллаас—Егор ыра сылдьан үгүстүк сүүрбүт-көппүт сирдэрэ. Дьонноро «Коммунизм ыһата» колхозка ыанрбыттэрэ. Ол эрээри аҕата эрдэ өлөн, оскуолаҕа үөрэнэрин быраҕарга күһэллибитэ. Онон олох ыра сааһыттан үлэҕэ эриллибитэ, буспута-хаппыта. Кинини 1937 сыллаахха биригэдьиринэн талбыттара. Колхозтаахтар чиэһинэй, ырдьык-сыт уолу сөбүлээбиттэрэ, тылын истэллэрэ. Бэйэларин кытта мэлдьи сүбэлэһэр, мунаардаһына ыйыталаһар буолан убаастыыллара.

Кэргэнэ Евдокия Федоровна колхоз ударынта, таһаарылаах үлэтинэн «Социалистическай сүөһү ниитиитин маастара» үрдүк ааты ылар чэпчэммитэ. Кини ыанньыксытыыан 25 сыл, иккис сүбаһи сүөһүнү көрүүгэ үлэлээбитэ, күһаҕана суох көрдөрүүлэри ситиспитэ. Саха АССР 25 сылга туолуутун чиэһигэр Евдокия Федоровна оройуоннаабы Бөҕүөт кинигэтигэр киллэрэллибитэ. социалистическай куоталаһыы жылайыылаахтарын республикатааҕы мунньахтарыгар хас да төгүл кыттыыны ылбыта. «1941—1945 сс. кылбаппаахтаах үлэтин иһин» медальынан, Саха АССР Верховнай Советын Президиумун Бочуотунай грамотатынан наҕараадаламмыта. Оройуон Советыгар уонна Сылаҥ сельскай Советыгар бигэ төгүл депутатынан талыллан үлэлээбитэ.

Егор Акимович 1943 сыллаахха Советскай Армия сэккэтигэр ыытыллыбыта. Кини милитаристскай Японияны самнарыыга активнай кыттыыны ылбыта, Аҕа дойду сэриитин иккис степениэх орденынан, хас да бойобуой медаллаан наҕараадаламмыта. Демобилизацияланан кэлээт колхоһугар эмиэ биригэдьиирдээбитэ, колхоз бырабылыанньатын чилиэнин быһыытынан үгүс үлэни ыытыспыта. Байлаҥ Советын депутатынан былыбардаллы дьон итэҕэллэрин толорбуспута.

Үлэ ветераннара алта оҕолоохтор, биэс сиэннээхтэр. Кинилэр билигин Улахан Күөлгэ уолларын Егору, кэйиттэрин Аниаһы кытары биир одороллор. Улахан кыыстара Нина Егоровна Курбуһах орто оскуолатыгар, кыралара Агафья Егоровна Чурапчы спортивнай оскуолатыгар үөрүтэллыыллар. Евдокия Егоровна оройуоннаабы балыыһаҕа гинекологвраһынан, Дария Егоровна Саха АССР Госкомиздатыгар үлэлиилэр. Кыра уол Аким—Хабаровскайдааҕы политехническай институт студенэ.

Юбилардар билигин да ыччаты аҕа колуонэ үтүө үгэстэригэр үөрэтиһэллэр, дьоннорун-сэргэлэрин кытаанах олоххо бай опыттарын атастаһаллар, ытыктабыл ытык кырдьаҕастарга.

И. МАКАРОВ,
сэрии, үлэ ветерана.

СИР ПЛАНЕТАҔА ЭЙЭ ИҺИН

Үлэһиттэр аан дойду үрдүнэн биир саналаһыыларын күүгэр, саас-кыһын быраабыннык күүгэр, олохсуйбута номуо үйэ буолбут үгэс быһыытынан сир шарыгар эйэ, демократия уонна социальнай прогресс иһин охсуһуу ситиһиилэрин көрөбүт. «Планета норуоттара! Ядернай сэрии сэбиттэн босхоломмут уонна күөмчүлэһиини суох аан дойду иһин охсуһуг! Саҥа политическай өйгө-санааҕа олоҕуран, аан дойду үрдүнэн суолталаах киһи аймах бүттүүнүн проблемаларын быһаарыыга кыһаныыбытын биргэ түмүүгүт!»—дьоһуннаахай сорук ССКП КК ыам ыйын 1 күнүнээҕи Ыытыыларыттан биирдэстэрингэ ити курдук түмүллэн эти-линнэ.

Бүгүнгү аан дойду киһи сүүрбэһис үйэ саҕаланыытыгар уонна бэл ортотугар хайдаҕыттан уратылаабын биһиги билэбит. Кини төрдүттэн уларыйда, оттон ядернай сэрии сэбэ үөскээһиннэ уларыйыылар бэһархайдарын нэдиэнээх өрүтүн чорботон билиэтээгэ. Киһи аймах бэйэтин бэйэтэ харыстаныытын проблемата хаһаайыстыыттаабар да сытыытык турда. Чопчу ол иһин билиигин киһи аймах XXI үйэҕэ хаһыык политическай сүгэһэрдээх кинигэхтээбин дириҥник бөлүһүөктээн толкуйдаһыыга хоммуулар оҥоһуллаллар. «Чугастааҕы иллэр кэм туһунан саналаар,—диэбитэ М. С. Горбачев ахсыынньага Холбоһуктаах Нациилар Тэриллиэригэр тыл этэригэр,

—дьоп айуу-саныатын баһылыыллар. Биһиги бу иллэр иэмэ үчүгэйи кэтэһэн уонна ону таҥэ дьэ синан-сэрэнэн туран аттаран көрөбүт».

Ити сэрэхэдийиилэтэн үөскээбит итэҕэбил саҥа маннык: күүс уонна күүһүнэн өттөйүү маитан ыла тас политика инструмеиньыан буолар кыах тарҕ суох уонна буолуо суохтаах. Ядернай сэрии сэбин киһи өйүгэр байпат иэдэйдэриилэн мунньуллуу киһи аймахха бэйэтин кэскилин быһынар кыаҕы биэрэр. Маннык уодаһыннаах сэрии сэбин суох өҥөрдоххо эрэ киһи аймах олоҕун быһыахха сөп. Күөтэһиитэ суох аан дойду дьоһуннаах компонена итинник. Ону Советскай Союз Индиэнэ кытта бэйэлэрин «идеалларын быһыытынан Делиитээҕи — декларацияҕа котоҥнүттэрэ. Биһиги дойдубут аттыгар барыы дойдуларбу бу идеалы тутуһарга ыҥырар.

Ядернай сэбилэнии инниитээҕи ей-саныа, диэн эр, 1945 сыл атырдьах ыйыгар сүүһүнэн тыһыынча киһи бастакы атомнай бомба дэлби табыгын уотутар умайбытыгар бэйэтин суолтатын сүтэрбитэ. Сэриилэ политическай сыалы ситиһэр средство быһыытыыан көрөр урукку ей-саныа үйэтэ ааспыта ырылыччы косгубута. Советскай Союз—АХШ уонна НАТО атын дойдуларыттан инигибэкэ ядернай сэрии сэбин бастакынан туттэртэн аккаастаммыта уонна бэйэлэрин территорияларыгар маннык сэптэрэ суох то сударстволары утары ядернай сэрии сэбин туттубат гына иэктиэһэ биэрбитэ.

Саҥа советскай байыаннай доктрина сэриилэ боппсор сыалга олоҕурар. Советскай салалта чопчу инициативалара уонна көҕүлээһиннэрэ итинтэн саҕаланналлар. Советскай Союз ССРС Сэбилэниилээх Күүстэрин 10 тыһ. таныынан аччатар туһунан биллэрдэ, ол ахсаабынан АХШ 30 кэриэ таныыбай дивизиятыгар тэҥнэһэр. Советскай Армия састааба 500 тыһ. киһиннэн аҕыйыыр (бу ГФР бундесверын бүтүннүүтүн ахсаанынаар тэҥнэх). 800 бомбовоз самолет эмиэ суох онгоһуллуохтара, оттон бу салаага НАТО баһыйар күүстээҕэ кимиэхэ барытыгар биллэр ССРС байыаннай оногон таһаарыыны эйэлээх сыалга кыралаан көһөрөрүн умнар эмиэ табыллыбат. Хайыы-үйэ быйыл биһиги дойдубут обороннай промышленноһын уопсай кээмэйин 40 бырыһыана гражданскай нааадыйы бородуксуйатын оногууга көһөрүллүөҕэ.

Маны барытын билэн туран, арҕаамҥы дойдулар сорох делеллэрэ Советскай Союз байыаннай күүс өртүнэн баһыйарын туһунан куолулуудлар. Ол киниилэргэ бэйэлэрэ сэбилэниини тохтотуруу дьоһуннаах хардыыларга бэлэмэ суохтарын, киэҥ байыаннай программаларын уонна тактическай ядернай сэрии сэбин саҥардар былаанньарын сабыналларыгар наада. Вашингтон онтужайыгар Арҕаа Европа дойдуларын кытыннара сатыыр. Өскөтүн НАТО тактическай ядернай сэрии сэбин саҥардарыгар суол аһылыннарына, ол Венатаабы кэпсэтиһиилэр хаамыыларыгар, Европатааҕы быһыыга-майгыга бүтүннүүтүгэр сабыдыаллыыра саарбаҕа суох. Ол эрээри аан дойдутааҕы быһыы-майгы сылаһыннан илгийэн иһэр. Бу сымнаһыыга саҥа политическай ей-санаа чопчу практиката ессе улахан суолталааҕын туһунан философия кырата суох номоҥу оногордо. «Сир планетаҕа эйэни!»—Пиэрибэй Маайдааны лозунларга итинник тыллар суруллуохтара.

В. МАТЯШ. (ССТА).

Хаһыат кэлэр нүөмэрэ 6. дь. ыам ыйын 5 күнүгэр, бэтиҥсэҕэ, тахсыаҕа.

СОВХОЗТАР САЛАЛААЧЧЫЛАРЫН УОННА НЭҺИЛИЭННЬЭ ИСТИЛЭРИГЭР

Хаар уулаан ойуурга уот турар куттала үөскээбитиэн, Саха АССР Министрдэрин Советын 1936 сыл муус устар 27 күнүнээҕи 139 №-дээх уурааҕыгар олоҕуран, саасҥы ортоһуну ыытыы булгуччу бобуллар. Кэрдиллибит деляналарга мутугу уматыы ыам ыйын 10 күнүгэр диэри бүтэриллиэхтээх.

Бу кордөбүллэри тутуспатахтар административнай уонна материальнай эппиэкэ тардыллыахтара диэн сэрэтэбит.

Лесхоз администрацията.

✦ *Саҥа киинэлэргэ ыҥырабыт* ✦

ЫАМ ЫЙЫНААҔЫ ЭКРАН

Дьыл ааспыт түөрт ый-дарыгар оройуон экрачарыгар Союзка эрэ буолбакка, аан дойдуга тиийэ киэҥник биллибит фильмнэр көрдөрүлүннүлэр. Оттон ыам ыйыгар киинэни таптааччылар болҕомтолорун маныык киинэлэр тардыахтара.

Динара Асанова туруорбут «Беда» диэн киинэтигэр бэртээхэй олохтоох ыал аҕата, ырыгы дьаатыгар ылларан, кини аҕатыттан аайар иэдээнэ көпсэнэр. Свердловскайдааҕы киностудия дойду тас ортутар тиийэ сонунчук иһиллэр фильмнэри таһаарар буолла. Бу студия саҥа айымньыта «Серая мышь» суруйааччы Виль Липатов итинник аатгаах сэһэнигэр олоҕуран оҥоһуллубута уонна эмиэ алкоголизм дьэбэрэтигэр хам ылларбыт түөрт киһи сыччах бинр күннээх ынырыктаах олохторо көрдөрүллэр.

Алкоголизмы утары хамсааһыны тэҥэ айылҕа харыстабыла эмиэ сүҥкэн суолталанна. «Мосфильм» киностудия режиссера Семен Морозов Утиноозерск диэн ыра куоракка баар химкомбинат тулалыыр айылҕаны хайдахтаах курдук харыскала суох кэбиливрин ahapactык сараллыыр. «Происшествие в Утиноозерске» диэн саҥа фильм эмиэ ыам ыйыгар оройуон экранытар таһаарыллыаҕа.

Бэриигимсэх уонна сүүлүн, мизбэл маҕаһыынын директора Жгульев көрсүүтэ Албиналыын күэл ыытыытыгар таалалыы сытан, уутган быган тахсыбыт динозавры хаарыстыаҕа түһэрэр. Ити түгэнтэн саҕаланар от химкомбинат дьаата сутуйар кэрэ күөлүн быһыыр иһин сыгыы, арыт сатирическай хайысхалаах кинрсиллэр.

«Тугой узел» — «Мосфильм» студия айымньыта. Бу 1956 сыллаахха айыллыбыт кинофильм отутган тахса сыл күн сирин көрбөккө бобуллан сыппыта. Хартыыһаҕа карьера эрэ туһугар коммунист үрдүк аатын сүкпүт дьон олохторо арыллар.

Атын дойдулар хартыыналарыттан **«Горечь раздуки»**, **«Любовь из пассажа»** диэн Чехословакия студияларын фильмэлэрин көрөөччүлэр биһирииллэрэ чахчы. Бастакыга—аан дойду иитэс сэриитин иннинээҕи Словакия дэриэбинэтин олохтоохторо Штефан Падмага, Катарина, Михаль табыллыбатах тапталлара, аас-туор олохторо, иккискэ—билигин куорат сүүрбэ эрэ саастаах уола Павел тыйыс дьылҕата. Нйэчэи, маачаха аратын кытта таптан сапсан олорбот, чэпчэки олоҕу батыһар баҕалаах уол уоруйахтар баандаларыгар кыттыһар.

Урут оройуон экраныгар тахсыбыт киинэлэртэн **«Цыганка Аза»** уонна **«Полет над гнездом кукушки»** диэн фильмэр кордоруллуохтэрэ. Итилэр тустарынан бэчээт, критиктэр балачча суруйбуттара. Киинэлэр ааас көрсүһүүлэргэ, фестивалларга ылбыт бириистэрэ, наҕараадалара да ону астыктык кэрэһилиилэр.

ДЬААТ ЫЛБАТ КИҺИТЭ

Белфаст (Хотугу Ирландия) 34 саастаах олохтоохо Дэвэн О Коннор эрэнэ уоннэр дьаатгарыттан ымыр да гыммат. Дэвэну оро эрдэҕинэ олус күүстээх дьаатгаах биллибэт эрэнэ уон тиксибэт. Уол уһуннук ыараханнык ыалдьыбыта. Ол иһин буоллаҕа буолуо, организмыгар эрэнэ уон дьаатын утары бөҕө иммунитет үөскээбит. Бэл муора эрэнэ уонэ тиктэриэ дэ ымыр гыннарбат.

«Сельская жизнь»
хаһыаттан.

Амма орто оскуолатыынан 1985 сыллаахха Игнатьева Сарыылана Николаевна аатыгар бэриллибит В 277342 №-дээх ситии-хотуу аттестата сүппүтүнэн дьиҥэ суоҕунан ааҕыллар.

Редактор П. И. ПОПОВ.

НАШ АДРЕС: 678700, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 «а». ТЕЛЕФОНЫ: редактор —21-332, отделы—21-265, общий—21-505.

«САҤА ОЛОХ» («НОВАЯ ЖИЗНЬ») —орган Чурапчинского райкома КПСС и районного Совета народных депутатов.
Газета издается на якутском языке, выходит по вторникам, четвергам и субботам.
Индекс газеты 54967. Объем—1 усл. печ. лист. Тираж— 4157 экз.

№№ ЗАКАЗА 52—53. Чурапчинская районная типография Госкомиздата ЯАССР, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 «а».